

NORGES HØYESTERETT

Den 19. august 2016 ble det av Høyesteretts ankeutvalg bestående av justitiarius Øie og dommerne Utgård og Webster i

HR-2016-01769-U, (sak nr. 2016/1606), straffesak, anke over beslutning:

Pressens Offentlighetsutvalg

avsagt slik

K J E N N E L S E :

- (1) Saken gjelder anke over lagmannsrettens beslutning om å nedlegge forbud mot filming og fotografering av lagrettemedlemmer utenom selve ankeforhandlingen i en gjenopptatt straffesak om et drap på et barn begått i 1999, jf. domstoloven § 133.
- (2) Den 10. mai 2016 søkte avisen Verdens Gang om unntak fra opptaksforbudet i domstoloven § 131a, ved å få generell tillatelse til å kringkaste ankeforhandlingen.
- (3) I Borgarting lagmannsretts beslutning 30. juni 2016 ble søknaden avslått da det etter rettens syn ikke forelå "særlige grunner" for å gjøre unntak fra opptaksforbudet, jf. domstoloven § 131a andre ledd. Det ble også besluttet å forby filming og fotografering av lagrettemedlemmene. Forbudet lød slik:

"Lagmannsretten nedlegger i denne saken et uttrykkelig forbud mot filming og fotografering av lagrettemedlemmene, også utenfor forhandlingene, det vil si i tiden før lagmannsrettens juridiske dommere kommer inn i salen om morgenen, i pausene og i forbindelse med at forhandlingene avsluttes for dagen."
- (4) Forbudet ble gjentatt i lagmannsrettens brev til pressen 11. august 2016, like før ankeforhandlingen startet 16. august 2016. Her ble det presisert at forbudet også gjelder "på vei til eller fra rettsmøtet".
- (5) I brev til lagmannsretten 12. august 2016 stilte Pressens Offentlighetsutvalg seg kritisk til lagmannsrettens beslutning om å forby filming og fotografering av lagrettemedlemmene. Lagmannsretten fastholdt sitt syn, og Pressens Offentlighetsutvalg inngav 12. august 2016 en omgjøringsbegjæring, subsidiært anke til Høyesterett, over lagmannsrettens beslutning. Lagmannsretten fant ikke grunn til å omgjøre beslutningen, og saken ble oversendt til

Høyesterett som en ankesak.

- (6) *Pressens Offentlighetsutvalg* har anket over lagmannsrettens tolkning av domstolloven § 133. Det anføres i korte trekk at bestemmelsen ikke gir anledning til å nedlegge et forbud mot å filme og fotografere lagrettemedlemmene utenom og utenfor rettens forhandlinger. Fotografering av rettens medlemmer under sakens gang kan være en belastning, men slik fotografering under forhandlingene er allerede forbudt i domstolloven § 131a, som retten tidligere har avslått å gi unntak fra. Hvis det skulle oppstå forhold under selve avviklingen av saken, forårsaket av pressens medarbeidere, erkjennes det selvsagt at dommeren har anledning til å gripe inn med hjemmel i domstolloven § 133, gitt at det forstyrrer forhandlingene. Retten har imidlertid gått et godt stykke utover det som kan hjemles i domstolloven § 133, ved å gjøre forbudet gjeldende i en utstrekning som er sammenlignbart med det forbud som etter domstolloven § 131a gjelder for siktede, tiltalte eller domfelte "på vei til eller fra eller under opphold i den bygning hvor rettsmøtet holdes". Et forbud mot fotografering som omfatter tiden både før og etter at rettsforhandlingene er avsluttet, og dertil omfatter lagrettemedlemmenes ferdsel til og fra rettsbygningen, er ikke saklig begrunnet. Saken har stor allmenn interesse, men det er ingenting som tilsier at det må tas særlig hensyn til lagrettemedlemmene.
- (7) *Høyesteretts ankeutvalg* bemerker at anken gjelder lagmannsrettens generelle lovforståelse, som utvalget kan prøve.
- (8) Spørsmålet er i hvilken utstrekning domstolloven § 133 første ledd gir rettens leder hjemmel til å forby filming og fotografering av lagrettemedlemmer utenfor selve ankeforhandlingen, herunder i pausene og når de er på vei til og fra forhandlingene. Bestemmelsen lyder slik:
- "Rettens leder vaaker over, at forhandlingen foregaar med orden og værdighet. Han kan tilrettevise enhver, som forstyrrer forhandlingen, eller som kommer med upassende uttalelser eller utilbørlige personlige angrep eller forøvrig optræder paa en maate, som strider mot domstolens værdighet."**
- (9) Høyesteretts ankeutvalg behandlet i HR-2014-1247-U en anke fra Norsk rikskringkasting AS over Borgarting lagmannsretts beslutning LB-2013-196125-2, hvor det var nedlagt forbud mot filming og fotografering av lagrettemedlemmene i en omfattende drapssak. Lagmannsretten hadde lagt ned
- "et uttrykkelig forbud mot filming og fotografering av lagrettemedlemmene i rettssalen, også utenfor forhandlingene, det vil si i tiden før lagmannsrettens juridiske dommere kommer inn i salen om morgenen, i pausene og i forbindelse med at forhandlingene avsluttes for dagen".**
- (10) Ankeutvalget fant det enstemmig klart at anken ikke kunne føre frem og forkastet anken. Det er i den foreliggende sak ikke anført noe som tilsier et annet resultat nå, og ankeutvalget legger løsningen til grunn for så vidt gjelder filming og fotografering inne i rettssalen.
- (11) Avgjørelsen fra 2014 kan ikke forstås slik at den også tar stilling til adgangen til å legge ned forbud mot filming og fotografering av lagrettemedlemmene utenfor rettssalen.
- (12) Det sentrale spørsmålet i saken som nå behandles av utvalget, er om "forhandlingen" må forstås snevert, slik at bestemmelsen er begrenset til selve ankeforhandlingen og den umiddelbare tilknytning til den inne i rettssalen, eller om bestemmelsen har et videre virkeområde.

- (13) Lovens ordlyd gir ikke noe uttrykkelig svar på spørsmålet. Selv om bestemmelsen etter sin ordlyd først og fremst tar sikte på selve rettsforhandlingen avskjærer den etter utvalgets syn ikke den videre forståelsen. Det sentrale etter ordlyden er om forhandlingene vil bli forstyrret, ikke når eller på hvilken måte forstyrrelsen skjer.
- (14) Formålet med bestemmelsen og reelle hensyn taler for at et forbud også bør kunne rette seg mot uønsket atferd utenfor rettssalen som kan tenkes å forstyrre forhandlingenes "orden og værdighet". Som lagmannsretten peker på i LB-2013-196125-2, er formålet med domstolloven § 133 at administrator skal kunne legge til rette for at forhandlingene blir gjennomført på en forsvarlig og verdig måte, og sikre at aktørene i saken får den nødvendige ro og konsentrasjon til å utføre de oppgaver som er tildelt dem.
- (15) Dette generelle hensynet illustreres ved den begrunnelsen lagmannsretten har gitt i den foreliggende sak:

"Det er administrators ansvar å legge til rette for at forhandlingene foregår forsvarlig og sikre at aktørene i saken får den nødvendige ro til å utføre de oppgavene som er tildelt dem. Lagretten skal ta stilling til de spørsmål som vil bli forlagt den etter flere uker i retten. Lagretten har alltid en meget viktig oppgave. I tillegg er denne saken på mange måter særlig krevende. Lagrettens medlemmer trenger derfor ro og konsentrasjon for å kunne vareta sine plikter etter loven. Å bli fotografert eller filmet er en tilleggsbelastning lagrettens medlemmer bør slippe å utsettes for. I motsetning til fagdommerne, aktorene, forsvarerne og bistandsadvokatene er disse ikke profesjonelle. Den sentrale begrunnelsen for forbudet er altså at fotografering eller filming av lagrettens medlemmer i tiden før lagmannsrettens juridiske dommer kommer inn i salen om morgenen, i pausene og etter at ankeforhandlingen er avsluttet for dagen, kan forstyrre forhandlingene og være egnet til å påvirke lagrettens arbeid."

- (16) Utvalget kan ikke se at det foreligger tilstrekkelig tungtveiende grunner, som for eksempel hensynet til åpenhet og offentlighet i domstolene, som tilsier at et slikt forbud er særlig betenkelig. Utvalget viser også her til lagmannsrettens vurdering i den foreliggende sak, hvor det heter:

"Lagmannsretten tilføyer at åpenhet og offentlighet i rettspleien er et sentralt prinsipp i et demokratisk samfunn. Media har en viktig kontrollfunksjon også i saker som går for domstolene. Dette er klare utgangspunkter. Nettopp derfor går også ankeforhandlingen for åpne dører. Pressen har, sammen med publikum, adgang til rettslokalet, og pressen kan fritt referere fra forhandlingene. Lagrettemedlemmenes navn og yrke er offentlig opplysninger. Habilitetskontrollen av lagrettemedlemmene vil bli foretatt i åpen rett. Det er selvsagt ikke hemmelig hvem som dømmer i slike saker. Et forbud mot å filme og fotografere lagrettemedlemmene kan vanskelig ses å være til hinder for at pressen kan vareta sine samfunnsmessige oppgaver også i saken her."

- (17) I domstolloven § 131a første ledd er det lovfestet et eget forbud mot fotografering under forhandlingene i straffesaker, og av siktede eller domfelte. Bestemmelsen lyder slik:

"Under forhandlingene i straffesaker er fotografering, filmopptak og opptak for radio eller fjernsyn forbudt. Det er også forbudt å fotografere eller gjøre opptak av den siktede eller domfelte på veg til eller fra rettsmøtet eller under opphold i den bygning hvor rettsmøtet holdes, om han ikke samtykker."

- (18) Hensynene bak forbudet mot å fotografere siktede, også utenom ankeforhandlingene på vei til og fra rettslokalet, er blant annet vernet mot identifisering, vernet mot å bli avbildet i situasjoner med redusert selvkontroll, hensynet til en tillitsvekkende og hensynsfull prosessordning og hensynet til å beskytte domstolenes verdighet og anseelse, jf. Rt. 2004 side 510 avsnitt 24 til 25.

- (19) Utvalget kan ikke se at det generelle forbudet mot fotografering mv. av siktede gir noe særlig veiledning med hensyn til spørsmålet om og i hvilken utstrekning lagrettemedlemmer i en konkret sak kan og bør skjermes fra pressen etter domstoloven § 133.
- (20) Utvalget konkluderer etter dette med at domstoloven § 133 første ledd gir hjemmel til å forby filming og fotografering av lagrettemedlemmer også utenfor rettssalen når de er på vei til og fra forhandlingene – for å sikre at forhandlingene blir gjennomført på en forsvarlig og verdig måte. Lagmannsrettens lovtolkning er korrekt, og anken forkastes.
- (21) Avgjørelsen er enstemmig.

SLUTNING :

Anken forkastes.

Karl Arne Utgård
(sign.)

Toril M. Øie
(sign.)

Bergljot Webster
(sign.)

Riktig utskrift: